

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Prestens rolle og plass i menighetsutvikling i folkekirken

Foredrag på fagdag for prester om Menighetsutvikling i
folkekirken
Stavanger 22. november 2013

Harald Hegstad

25.11.2013

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Hva er menighetsutvikling?

Forsøk på en definisjon

Menighetsutvikling er et målrettet arbeid for å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være, og å gjøre det den er kalt til å gjøre.

Menighetsutvikling som...

- Prosess der man jobber med menighetens selvforståelse og strategi i lys av troen på den treenige Gud
- En åndelig reise
- En prosess preget av mangfoldig lytting: til Ordet, til hverandre, til konteksten
- En åpen prosess, der resultatet ikke er gitt på forhånd
- En åpen prosess der flest mulig deltar
- En prosess med et lederskap som tar ansvar for nødvendige veivalg og avgjørelser

25.11.2013

Menighetsutvikling som...

- Tidsavgrenset prosjekt
- Kontinuerlig perspektiv på virksomheten
- Praktisk-teologisk tema

25.11.2013

Prestens rolle i menighetsutvikling

- Ingen menighetsutvikling uten presten
- Presten kan ikke drive menighetsutvikling alene
- Presten må kunne la andre lede og selv tre tilbake
- Presten må lære å lede gjennom andre, og gjennom å legge til rette for prosesser (fasiliterende lederskap)
- Presten må være teolog, som hjelper andre å reflektere teologisk
- Presten må ha en forankret spiritualitet, som leder andre inn i et åndelig liv
- Presten må se sin rolle som gudstjenesteleder og predikant i et menighetsutviklingsperspektiv

Hva er prestens særlige kompetanse?

- «Jeg er jo ikke teolog...»
- Teologi som forskningsfag som norm og ideal?
- Motsetning mellom teori og praksis?
- Behov for å identifisere prestens særlige kompetanse på andre måter?

Hva er teologi?

- Teologien tilhører kirken, ikke teologene
- Fagteologi som kritisk refleksjon over den levde teologi i kirken
- Forholdet mellom *primær teologi* i bønnens, vitnesbyrdets og lovsangens språk, og *sekundær teologi* som refleksjon over primær teologi
- «Som teologisk disiplin er dogmatikken den kristne kirkes vitenskapelige selvprøving av innholdet av sin særegne tale om Gud.» (Karl Barth)
- Teologi som dobbel fortolkning
 - Teologi er å tolke troen på den treenige Gud inn i den kontekst man befinner seg
 - Teologi er å tolke verden, seg selv og kirken i lys av troen på den treenige Gud

25.11.2013

«Teologiens fire stemmer»

- Normativ teologi
 - Bibel og bekjennelse, offisiell kirkelære, liturgier
- Formell teologi
 - Fagteologien
- Uttalt teologi
 - Teologien som uttrykkes i en gruppes formulering av sin tro
- Operativ teologi
 - Den implisitte teologi i en gruppes faktiske praksis

» Kilde: Helen Cameron et al.: Talking about God in practice (SCM 2010)

25.11.2013

Teologen som tolk

- Selv å tolke
- Sette andre i stand til å tolke
- Legge til rette for fortolkning i den felles samtale

- Tolkning av den enkeltes liv
- Tolkning av menighetens felles liv

25.11.2013

Arenaer for presten som teolog

- Som forkynner og gudstjenesteleder
- I møte med enkeltmennesker
- Som tilrettelegger og deltaker i dialog og samtale
- Som MR-medlem og stabsmedlem
- Fortolkende lederskap

25.11.2013

Forholdet mellom teori (teologi) og praksis

- Praksis er alltid uttrykk for en bestemt forståelse (jf. «operativ teologi»)
- Refleksjon over nåværende praksis gir grunnlag for fornyet og forbedret praksis

25.11.2013

Teologi i menighetsutvikling: Ekklesiologi

- «...bedre i stand til å være det den er kalt til å være, og å gjøre det den er kalt til å gjøre...»
- Det ekklesiologiske spørsmål: Kirkens identitet og kall i lys av troen på den treenige Gud.
- Sammenhengen mellom ekklesiologi og andre deler av teologien
- Om ekklesiologisk mangfold
- Prestens ekklesiologi og menighetens...?

25.11.2013

Fem dimensjoner ved å være menighet

- Ved tro
- I verden
- I fellesskap
- Med deltakelse
- I endring/bevegelse

13

Kirken som fellesskap – menighetsutvikling som fellesskapsutvikling

- Fornyet vekt på kirken som koinonia / communio
- Kirken er mennesker som står i relasjon til hverandre og til den treenige Gud
- Fellesskapet er sakramentalt forankret
 - Dåpen som inngang
 - Kommer til uttrykk i nattverden
- Hva er forholdet mellom det åndelige fellesskapet og det konkrete, erfarte fellesskap?
 - Usynlig kirke? – Hvordan bygge et «usynlig fellesskap»?
 - Det er den synlige kirke som er den virkelige kirke (Hegstad 1999)

25.11.2013

Hva betyr fellesskap – konkret forstått?

- Et «naivt» fellesskapsbegrep: Fellesskapet er de vi kjenner og har personlige relasjoner til
 - Oversiktlig, med relativt klare grenser
 - Støttet opp av nytestamentlige forestillinger om menigheten som familie etc.
- Hjelp fra sosiologien til å utvide forståelsen av fellesskap
 - Mange typer fellesskap: store/små, løse/faste, klare grenser/uklare grenser osv.
 - Fellestrekk: Nettverk av relasjoner
 - Fellesskap er virkelige, men ikke alltid «synlige»

25.11.2013

Folkekirken som fellesskap

- Førmoderne tid: Tilnærmet sammenfall mellom samfunnsfellesskap og kirkefellesskap
- Moderne tid: Differenseiering mellom to former av det kirkelige fellesskap
 - Fellesskap av aktive medlemmer, i bedehusfellesskap og kjernemenigheter («trofellesskapet»)
 - Bred, mer passiv medlemsgruppe («folkekirken»)
- Grunnposisjoner i kirkedebatten
 - Kjernegruppen identifisert som kristent *communio*, folkekirken som «misjonsmark»
 - Kirken som *communio* er identisk med alle dens døpte medlemmer
- Alternative ekklesiologiske strategier
 - Bygge fellesskap
 - Stabilisere folkekirken

Nye utviklingstrekk

- Økt religiøs og livssynsmessig pluralisering
- Samfunnet blir mer sekulært
- Klarere skille mellom stat og kirke
- Ikke lenger mulig å forstå kirken som «den religiøse dimensjonen ved samfunnet»
- Vanskeligere å forstå folkekirken som «misjonsmark»
- Konsekvenser for forståelsen av kirken som *communio*?

”Den norske kirkes identitet og oppdrag” (Kirkemøtet 2004)

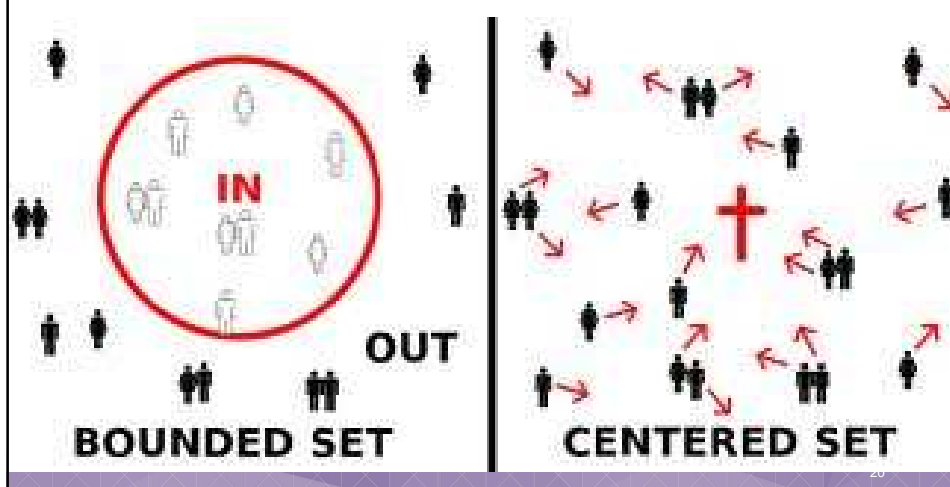
- ”Som folkekirke er Den norske kirke ikke identisk med folkefellesskapet, men er et særegent fellesskap bygd på dåpen og troen.” (pkt. 2)
- Til uttrykk i den kirkelige demokratireformen: Velgerne tiltales som medlemmer, ikke som samfunnsborgere

Hvordan forstå fellesskapet i folkekirken?

- Ta høyde for en kompleks virkelighet: Ulike typer relasjoner og nettverk av relasjoner, mange «fellesskap i fellesskapet»
- Både sosiologiske og teologiske grunner for et inkluderende fellesskapsbegrep
- Relasjonen til sentrum det som holder fellesskapet sammen, ikke definisjonen av grensene

25.11.2013

Et fellesskap bestemt ut fra sitt sentrum, ikke sine grenser

Menighetsutvikling som fellesskapsutvikling - og prestens rolle i den

- Å skape bilder av fellesskapet i folks bevissthet
- Vedlikeholde enkeltmenneskers relasjoner til kirken gjennom eksisterende møtepunkter – og ved å skape nye
- Kvalifisere fellesskapet som kristent fellesskap (gjennom praksis og fortolkning)
- Styrke relasjonen til sentrum i fellesskapet (uttrykt i gudstjenesten)

25.11.2013

- Styrke og etablere ulike former for fellesskap i fellesskapet
 - Rom for nære fellesskap, men unngå «familismen»
 - Rom for «den fremmede»
- Utløse potensialet i forholdet mellom ulike fellesskap og grupper: Fra tosporstenkning til helhetlig fellesskapsbygging
- Prestens relasjoner er viktige, men presten må ikke inngå i alle relasjoner
- Kristent fellesskap er et fellesskap av tjenester. Menighetsutvikling handler om å se og gi rom for ulike gaver og tjenester

25.11.2013

Litteratur

- Erling Birkedal, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem (red.): *Sammen i forandring. Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, Oslo: IKO-forlaget 2011.
- Erling Birkedal, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem (red.): *Menighetsutvikling i folkekirken. Erfaringer og muligheter*, Oslo: IKO-forlaget 2012.
- Harald Hegstad: *Den virkelige kirke. Bidrag til ekklesiologien*, Trondheim: Tapir akademisk forlag 2009.
- Harald Hegstad: «Folkekirken som fellesskap. Trenger vi en ny folkekirketeologi?» *Ung Teologi* 45/2012 h. 1, s. 8-19.